

**ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ ЧАСТНИТЕ И ДЪРЖАВНИТЕ
СЛУЖБИ ЗА СИГУРНОСТ В КОНТЕКСТА НА НАЦИОНАЛНАТА И
КОРПОРАТИВНАТА СИГУРНОСТ**

Петър Николаев Арабаджийски

докторант в докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (мениджмънт на публичната сфера), катедра „Публичноправни науки и публичен мениджмънт“ при Правно-исторически факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград,
e-mail: parabadzhyski@gmail.com

Резюме: Целта на доклада е да се представят формите на взаимодействие между държавните и частните служби за сигурност в Република България, като се открият проблемите при неговото осъществяване. Изследват се правните и организационни аспекти на взаимодействието между посочените публични и частни субекти, като на базата на извършен правен и теоретичен анализ се предлагат мерки за неговото усъвършенстване.

Ключови думи: служби за сигурност и за обществен ред; частни охранителни фирми; взаимодействие

Актуалността на темата за възможностите за взаимодействие между частните и държавните служби за сигурност в контекста на националната и корпоративната сигурност в Република България произтича от проблемите, които съществуват при изграждането и функционирането на тези две системи. Корпоративната сигурност е част от националната сигурност.

Обект на разглеждане в доклада са проблемите на взаимодействието между частните и държавните служби за сигурност в Република България.

Предмет на разглеждане са формите и аспектите (правни и организационни) на взаимодействие между частните и държавните служби за сигурност.

Основна цел на разработката е да се представят възможностите за взаимодействие между различни държавни органи от системата на национална сигурност в Република България със структури, осигуряващи корпоративна сигурност, като на базата на анализ се изведат основни проблеми на това взаимодействие и се предложат мерки за тяхното преодоляване.

За постигането на основната цел са решени следните задачи:

- изяснени са същността и структурите от системите за национална и корпоративна сигурност в Република България;
- изведени са организационно-правните аспекти на взаимодействие между частните и държавни служби за вътрешна сигурност.

В доклада ще бъде направен опит да бъде защитена *основната теза*, че при осъществяването на взаимодействие между държавните и частни служби за сигурност съществуват проблеми, които са основно правни и организационни.

За набиране на емпирична информация са използвани следните *методи*:

- *анализ на литературни източници*, чрез които са изяснени същността на националната и корпоративната сигурност;
- *правен анализ* на действащи нормативни актове, отнасящи се до взаимо-

- действието между държавни и частни служби за сигурност;
- *беседа* – този метод се използва за получаване на допълнителна информация от експерти и служители на две частни охранителни фирми – DSC и VIP Security, за текущите проблеми при взаимодействието им с органи на МВР.

1. Същност и структури на корпоративната сигурност

Корпоративната сигурност се свързва с осигуряването на нормалното функциониране на дейността на корпорациите, без да са застрашени техните финансови цели. Корпорацията представлява група хора, обединена от общи професионални или съсловни интереси.¹ От много години осигуряването на сигурността на корпорациите се осъществява от частни охранителни фирми или създадени звена за самоохрана в съответствие с действащото законодателство на съответната държава.

Охранителните търговски услуги в България активно започват да се предлагат от 1994 г., когато се разрешава осъществяването на частна охранителна дейност.² От този момент в Република България частната охранителна дейност е винаги правно регламентирана. Тя е установена като *вид търговска услуга*, като българското законодателство постепенно се хармонизира с това на европейските държави, за да се приеме *Закон за частната охранителна дейност* (ЗЧОД) през 2004 г. В съответствие с него се извършват следните видове дейности: *лична охрана на физически лица; охрана на имуществото на физически или юридически лица; охрана на мероприятия; охрана на ценни пратки и товари; самоохрана.*

Корпоративната сигурност е насочена към осъществяване на превантивни действия спрямо противодействието на престъпността и опазването на обществения ред, за ограничаване на причините и условията, предизвикващи и благоприятстващи извършването на правонарушения във фирмите. Тя се осигурява чрез извършването на частна охранителна дейност въз основа на разрешение, издадено от държавни органи на физически и юридически лица, регистрирани по *ЗЧОД*.

Проучвания на различни литературни източници показва, че няма едно определение, което да разкрива същността на корпоративната сигурност. Съществуват различни определения за понятието „частна охранителна дейност“:

- Частната охранителна дейност е съвкупност от превантивни действия по опазване на лица, имущество и обекти от посегателства, като вид търговска услуга за противодействие на престъпността, осъществявана от частни длъжностни лица и разрешена по съответен от закона ред;³

- Частната охранителна дейност обособява частните полицаи за охрана и защита на крупни търговски обекти, райони, вили и жилищни домове с определена структура;⁴

- Частната охранителна дейност е съвкупност от превантивни действия по опазване на лица, имущество и обекти от посегателства, като вид търговска услуга за противодействие на престъпността, осъществявана от частни длъжностни лица и разрешена по съответния ред;⁵

¹ Вж. Български тълковен речник. С., 1994 г., с. 386

² Вж. Наредба № 14 на МВР – обн. Държавен вестник бр. 28/1994 г. - отменена

³ Цит. Арабаджийски, Н. Маркетинг на частните охранителни търговски услуги. Сп. „Съвременни форми на търговията“, С., 1999 г., с. 59.

⁴ Цит. Илиев, Ил. Полиция – устройство и управление. С., 1995 г., с. 45.

⁵ Цит. Велчева, А. Вътрешната сигурност и частните охранителни търговски услуги. (Дипломна работа), С., 1999 г., с. 91.

- Частната охранителна дейност е съвкупност от превантивни действия по охрана на лица, имущество, мероприятия, ценни пратки и товари и обекти от посегателства, като вид търговска услуга за противоправни посегателства, осъществявани от частни длъжностни лица и разрешена чрез лиценз и регистрация по съответния законов ред.⁶

Няма обща дефиницията за частна охранителна дейност. Може да се изведе, че частната охранителна дейност е *основен способ*, чрез който се осъществява корпоративната сигурност. Публичният и частният сектор имат различни определения, дори на национално ниво.⁷ Европейският парламент през 2006 г. излиза с директивата за услугите и хармонизацията в охранителната индустрия, според която частните охранителни услуги са изключени временно от обсега и защото хармонизацията в сектора на европейско ниво има нужда от време по отношение на търговските, правните и социални условия. Това е продиктувано от националните различия в политиката, законодателството, традициите и др.⁸

В следствие на изложеното за нуждите на настоящата разработка може да се определи, че:

Корпоративната сигурност се осъществява чрез частна охранителна дейност, която е вид търговска услуга и представлява съвкупност от превантивни действия за опазване на лица, имущество и обекти на частни търговски дружества от посегателства.

Частно охранително търговско дружество, което следва да осигурява корпоративна сигурност може да бъде създадено в Република България в съответствие с *Търговския закон*.⁹ Дружествата могат да бъдат: *Едноличен търговец (ЕТ); Еднолично дружество с ограничена отговорност (ЕООД); Еднолично акционерно дружество (ЕАД); Командитни дружества (КД) и Събирателно дружество (СД).*

Лицензи за извършване на частна охранителна дейност се издават по реда на *ЗЧОД* на търговци, регистрирани по реда на *Търговския закон*. Те се издават от директора на Главна дирекция "Национална полиция" на МВР или от упълномощени от него лица. Те следва да притежават съответна компетентност – управленска и свързана с познаване и ползване на нормативни актове.¹⁰

За получаване на лиценз за извършване на всички или на отделни дейности, търговците подават писмено искане до компетентния орган. Такава дейност могат да извършват и търговци, регистрирани по законодателството на друга държава – членка на Европейския съюз или държава – страна по споразумението за Европейското икономическо пространство, както и Конфедерация Швейцария.

Лицензът за осъществяването на частна охранителна дейност разрешава извършването на дейността на територията на цялата страна или на територията на отделни области като на получените разрешения търговски дружества се разрешава да извършват една или някои от видовете охранителни дейности.

⁶ Цит. Иванов, Хр. Охранителният бизнес, С., 2000 г., с. 14.

⁷ Вж. „Фамилното дърво” на CoESS (www.naftso.org, Раздел „Документи”).

⁸ Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12.12.2006 г. относно услугите на вътрешния пазар, 27.12.2006, стр. 36 и Ръководство за прилагане на директивата (http://ec.europa.eu/internal_market/services/services-dir/index_en.htm).

⁹ Обн. ДВ. бр.48 от 18 Юни 1991 г., с посл. изм. доп. ДВ.бр.13/2016 г. – Дял трети. Търговски дружества.

¹⁰ Бел.авт. По-подробно за компетентностите на ръководните длъжности в администрацията вж. Василев, В., Рибарска, Ем. Публичен мениджмънт. Бл., 2009 г., с.40-42

2. Същност и структури на националната сигурност

От извършен анализ на различни литературни източници се установява, че няма единно определение, което да разкрива комплексно същността на понятието "национална сигурност". Под това понятие обикновено се разбира "отсъствието, липсата на опасност, безопасност".¹¹ Обикновено понятието се свързва с:

- състояние на спокойствие, произтичащо от чувството, че няма причини за тревога и страх;¹²
- комплекс от четири условия - система, процес, логика и абстракция, като необходимост, като равновесие и като динамична устойчивост;¹³
- сигурността произтича от това, че не съществува заплаха за интересите на нацията, или, макар такава опасност да съществува, има достатъчно основание да се смята, че тя може да бъде отстранена, парирана или преодоляна.¹⁴

Когато сигурността се свързва с участието на конкретни държави в международни системи за сигурност, се имат предвид конкретни **системи за колективна /международна/ сигурност**. Когато сигурността се свързва само с конкретна държава, се има предвид **националната сигурност** на тази държава.

Националната сигурност в Република България се осигурява от специално изградена система. Тя включва структурите за отбрана; шест служби за сигурност и шест служби за обществен ред. Имайки предвид предмета на настоящата разработка, структурите за отбрана не се разглеждат. В съответствие с действащото българско законодателство са създадени и функционират:

Служби за сигурност

- Държавна агенция "Разузнаване"(ДАР);
- Националната служба за охрана (НСО);
- Държавна агенция "Национална сигурност"(ДАНС);
- Главна дирекция "Борба с организираната престъпност" на Министерството на вътрешните работи;
- Служба "Военна информация" на Министерството на отбраната;
- Държавна агенция "Технически операции".

Служби за обществен ред" са:

- Главна дирекция "Национална полиция" – МВР;
- Главна дирекция "Гранична полиция" – МВР;
- Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" – МВР;
- Областните дирекции на МВР;
- Дирекция "Вътрешна сигурност" на МВР;
- Служба "Военна полиция" към министъра на отбраната.

В резултат на проведени беседи с експерти и служители от частни охранителни търговски дружества DSC и VIP Security от гр.София се установи, че те осъществяват взаимодействие единствено и само с **полицейските органи** на някои от **службите за обществен ред** – Главна дирекция "Национална полиция" и областните дирекции на МВР.

¹¹ Вж. Български тълковен речник. С., 1994 г., с.881

¹² Вж. Христов, П. Краят на концепциите за национална сигурност. Сп. "Военен журнал" № 1/1997 г., с.60

¹³ Вж. Слатински, Н. Измерения на сигурността. С., 2000 г., с.11-21.

¹⁴ Вж. Стефанов, Г. Външна политика. Дипломация. С., 1994 г., с.36

3. Взаимодействие на частните охранителни фирми с полицейските органи

Понятието „взаимодействие“ предполага всеобща връзка и обусловеност между субектите. То означава съгласуваност на действията между две и повече страни.¹⁵ Взаимодействието между частните охранители, осигуряващи корпоративна сигурност, и полицейските органи се разглежда като форма и средство за обединяване на техните усилия за постигане на една обща цел.

Основни функции в дейността на частните охранителни **фирми** при осигуряването на обществения ред и противодействието на престъпността са функциите за *сътрудничество* и *съдействие* с полицейските органи.

Сътрудничеството предполага помагане в дейността на тези органи, тяхната поддръжка, подкрепа и помощ. От проведените беседи с експерти и служители на частни охранителни търговски дружества – DSC и VIP Security, се установява, че в предишните години техните фирми са подпомагали различни районни полицейски управления с дарения на компютърна техника, канцеларски консумативи и горива. Впоследствие даренията законодателно са преустановени.

Съдействието предполага активност на сътрудничеството чрез материализиране на съгласувани действия между служителите от частните охранителни фирми и полицейските органи за постигането на една обща цел или цели, свързани с опазването на обществения ред и противодействието на престъпността. Същите експерти и служители споделят, че това съдействие е неотменна част от тяхната ежедневна дейност. При всеки констатиран случай на посегателство върху частната собственост на определена фирма и констатиране на извършителите, те си съдействат с териториалните полицейски органи.

Между частните охранители и полицейските органи обикновено съществува „*взаимодействието на подчиненост*“. То възниква във връзка с осъществяването на дейности, при които частните охранители се намират в подчинено положение по отношение на полицейските органи. В съответствие със *ЗЧОД* те са длъжни да изпълняват техните разпореждания.

Съществува и друг вид взаимодействие – „*взаимодействие на координация*“. То възниква във връзка с осъществяването на съгласувани, съвместни дейности на частните охранители с полицейските органи. Това взаимодействие е насочено предимно към обмен на информация, използване на информационни фондове и оказване на оперативно-техническо съдействие помежду им. За да се осъществи този обмен на информация е необходимо да бъде изградена надеждна система за комуникации между администрацията МВР и частните охранителни търговски дружества.¹⁶

Автори извеждат следните **основни форми** на взаимодействие между частните охранители и полицейските органи:

- изготвяне и приемане на планове за организация на взаимодействието по ограничаване престъпността и обезпечаване обществения ред в населените места;
- обмен на информация;
- провеждане на превантивна дейност;
- охрана на обществени прояви и масови мероприятия;
- обследване на обществено значими обекти;

¹⁵ Вж. Български тълковен речник. С., 1994 г., с. 94.

¹⁶ Бел.авт. По-подробно за съвременните предизвикателства по отношение на комуникациите и комуникационния процес в публичната администрация вж. Василев, В., Рибарска, Ем. Основи на публичния мениджмънт. Бл., 2005 г., с.117-135

- оказване съдействие от страна на органите на МВР на частните охранителни дружества и на звената за самоохрана при организирането и осъществяването на дейността им.¹⁷

Частните охранители извършват превантивни действия на места, които са публична или частна собственост. Дейността им е насочена към: осъществяване на превантивни действия по отношение противодействието на престъпността и опазването на обществения ред; ограничаване на причините и условията, предизвикващи извършването на престъпления. Може да се определи, че те са част от **основните аспекти** на взаимодействие с полицейските органи.

Особеност при осъществяване на взаимодействието между частните охранители и полицейските органи е, че последните осъществяват контрол върху дейността на охранителите. Текущият контрол по спазването на *ЗЧОД* се осъществява само от оправомощени полицейски органи от МВР - *районните и младши районните инспектори* и от *инспекторите по линия на контрола на общо-опасните средства*, обслужващи територията, на която се намира охраняваният от частната охранителна фирма обект.

Районните и младши районните инспектори участват в комисии за проверка на системите за физическа защита на обекти и предлагат мерки за отстраняване на констатирани слабости. Периодично те могат да информират нарядите на охранителните фирми за измененията на оперативната обстановка, за издирващи се лица, моторни превозни средства и вещи с трайни белези. При осъществяването на масови мероприятия на обслужваната от тях територия, вътрешната им охрана може да се поеме от частни охранителни фирми.

В съответствие със *ЗЧОД* от 2004 г. към Главна дирекция "Национална полиция" на МВР е създаден Консултативен съвет за сътрудничество по въпросите на частната охранителна дейност.¹⁸ Той се състои от председател - заместник-директор на Главна дирекция "Национална полиция" на МВР, и шестима членове - трима упълномощени представители на сдружения на лица, извършващи частна охранителна дейност, и трима служители на дирекцията, определени от директора на Главна дирекция "Национална полиция". Съветът осъществява следните дейности:

- обсъжда проблеми, свързани с частната охранителна дейност и предлага мерки за разрешаването им;
- набелязва и предлага конкретни форми за сътрудничество и взаимодействие между полицейските органи и лицата, извършващи частна охранителна дейност, и отчита резултатите от тях.

Съветът се свиква на заседания най-малко веднъж на три месеца от неговия председател. Заседанията на съвета се считат за редовни, ако на тях присъстват повече от половината от представителите на сдруженията и полицейските органи. Решенията се вземат с обикновено мнозинство от присъстващите членове. Председателят определя административен секретар, който отговаря за организирането на работата на съвета. Техническото и деловодното обслужване на работата на съвета се извършва от Главна дирекция "Национална полиция" на МВР.¹⁹

¹⁷ Вж. Дойков. Н, Лекция № 13. Способи и методи на взаимодействие – от курс Корпоративна сигурност – публикувана в Мудъл, НБУ

¹⁸ Вж. Закон за частната охранителна дейност – Обн. ДВ. бр.15 от 24 Февруари 2004 г., с посл. изм. и доп. ДВ.бр.53/2014 г. – Глава пета. Контрол на частната охранителна дейност

¹⁹ Бел. авт. По-подробно за работата на Съвета – вж. Опазване на обществения ред. Втора част. Академия на МВР С., 2014 г., с. 72

Лицата, извършващи частна охранителна дейност, могат да създават сдружения за защита на професионалните си интереси. Такова сдружение в Република България е Националната организация на фирми за търговска сигурност и охрана (НАФТСО). Това сдружение защитава интересите на членовете си и подпомагат дейността им. То оказва съдействие на органите на МВР. Сезира контролните органи за констатирани нарушения по ЗЧОД и упълномощава свои представители за участие в съвета.

В периода от 1994 г. до 2014 г. в стремежа си МВР да печели от охранителна дейност възниква проблем, от чисто търговско естество, а именно неполярната конкуренция в лицето на МВР, което има протекция от законодателството на държавата, т.е. МВР разрешава дейността и я осъществява. Законодателната уредба в този период дава на МВР права да контролира и наказва за извършени нарушения частните охранителни фирми, както и да дава лиценз точно на тези свои „конкуренти“. В същото време законодателната уредба позволяваше на МВР да участва на пазара на охранителни услуги с ресурс, платен именно от данъкоплатците. Това се отразява и на взаимодействието между частни охранители и полицейски органи.

В България законодателството допускаше лицензиращ и контролиращ орган да е и участник на пазара, докато в др. Европейски държави това е категорично забранено.

Това е основната причина организацията на фирмите от охранителния бранш да поискат през 2013 г. отнемането на правото на МВР да извършва частна охранителна дейност. Те депозираха своето искане в отворено писмо до Народното събрание на Република България, както и до Конфедерацията на работодателите и индустриалците в България. През 2014 г. с приемането на новия *Закон за МВР/ЗМВР/* е отнето правото на министерството да осъществява търговска охранителна дейност.

Заклучение

Рязкото нарастване на престъпността в преходния период от тоталитарно към демократично общество в Република България засили чувството за несигурност на частните предприемачи. Непрекъснато нараства необходимостта от защита на техния живот и имущество. Ето защо адекватно изградените структури за корпоративна сигурност и тяхното взаимодействие със службите за обществен ред следва да бъде ефективно и законодателно регламентирано.

Полицейските органи все повече ще разчитат на съдействието на частните охранителни фирми при противодействието на престъпността и осигуряването на обществения ред в обслужваната от тях територия. Вследствие на извършените анализи се констатира някои *проблеми* при осъществяването на това взаимодействие. Като такива могат да бъдат изведени:

- Въпреки съществуването на ясна правна регламентация, взаимодействието се свежда до реализиране предимно на *контролни функции* от страна на полицейските органи спрямо частните охранители и охранителните търговски дружества.;

- Ролята на Консултативния съвет за сътрудничество по въпросите на частната охранителна дейност е предимно със *съвещателни функции*. Решенията се взимат от ръководните полицейски органи;

- Констатира се *слаба координация* при осъществяване на съвместни мероприятия между частните охранители и полицейските органи.

Вследствие на изложеното заявената *основна теза* в доклада, че при осъществяването на взаимодействие между държавните и частни служби за сигурност съществуват *проблеми*, които са основно правни и организационни, се доказва. За да бъдат преодоляни посочените *проблеми* е целесъобразно да се предприемат следните мерки:

- Да се доразвие в подзаконова нормативна уредба регламентираното взаимодействие в глава четвърта на *ЗЧОД. Взаимодействие с органите на МВР*;
- Да се организират периодични съвместни обучения на частни охранители и полицейски служители по въпросите на формите и аспектите на взаимодействието.

Предложените мерки ще доведат до подобряване на взаимодействието между частните и държавните служби за сигурност.

Библиография

Литературни източници

1. Арабаджийски, Н. Маркетинг на частните охранителни търговски услуги. Сп. "Съвременни форми на търговията", С., 1999 г.
2. Василев, В., Рибарска, Ем. Основи на публичния мениджмънт. Бл., 2005 г.
3. Василев, В., Рибарска, Ем. Публичен мениджмънт. Бл., 2009 г.
4. Велчева, А. Вътрешната сигурност и частните охранителни търговски услуги. (Дипломна работа), С., 1999 г.
5. Дойков, Н. Лекция № 13. Способи и методи на взаимодействие – от курс Корпоративна сигурност – публикувана в Мудъл, НБУ
6. Иванов, Хр. Охранителният бизнес, С., 2000 г.
7. Илиев, Ил. Полиция – устройство и управление. С., 1995 г.
8. Христов, П. Краят на концепциите за национална сигурност. Сп. "Военен журнал" № 1/1997 г.
9. Слатински, Н. Измерения на сигурността. С., 2000 г.
10. Стефанов, Г. Външна политика. Дипломатия. С., 1994 г.
11. Учебник. Опазване на обществения ред. Втора част. Академия на МВР С., 2014г.

Нормативни актове

1. Търговски закон - обн. ДВ. бр.48 от 18 Юни 1991г., с посл. изм. доп. ДВ.бр.13/2016 г.
2. Закон за частната охранителна дейност – обн. ДВ. бр.15 от 24 Февруари 2004г., с посл. изм. и доп. ДВ.бр.53/2014 г.
3. Наредба № 14 на МВР – обн. Държавен вестник бр. 28/1994 г. - отменена
4. Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12.12.2006г. относно услугите на вътрешния пазар, 27.12.2006, стр. 36 и Ръководство за прилагане на директивата (http://ec.europa.eu/internal_market/services/services-dir/index_en.htm).

Справочна литература

1. Български тълковен речник. С., 1994 г.